

HODNOTENIE POROTCU

KRAJSKÁ SCÉNICKÁ ŽATVA 2022

Mgr. Alžbeta Verešpejová PhD.

RAMAGU Spišská Stará Ves

P. Čechov – V. Benko: Medved' + Pytačky

Skombinovanie dvoch jednoaktoviek autora je možným dramaturgickým riešením. V takomto spojení sa na divadelných doskách aj (neslovenských) stretli už viac krát. A nielen z dôvodu ich časového rozsahu. Je to akceptovateľný dôvod, no nie jediný. Tematicky ich spájajú isté ľudské vlastnosti, ktoré sú v podstate zdrojom zápletky oboch príbehov. Racionálna majetníckosť v súboji s ani nie tak úprimnou láskou, ako skôr živelnou fyzickou príťažlivosťou. Hrá sa o tom, čo bude silnejšie, čo vyhrá. S autorskou optikou, ktorá je ironická, ale i zhovievavo chápaná.

Medved'

Neútulné, strohé panely (možný znak schudobnenia sídla vďaka dlhom majiteľa statkára Popova) vymedzujú lineárnu hranicu priestoru. Malé zrkadlo zavesené na panelovej stene s čiernou stuhou naznačí informáciu o rodinnej udalosti u Popovovcov, ktorú dopĺňa nielen čierny odev Jeleny Ivanovny, ale hlavne úvodný vstup sluhu. Luka síce hovorí o hlbokom smútku vdovy, ktorý však pri postupne vyplavených faktoch o nevere manžela, dostáva poriadne trhliny. Smútok sa už vôbec nezdá byť tak hlboko úprimný a naznačuje, že image vdovy je len istá póza, dá sa povedať – melodramaticky operetne makírovaná. Príchodom vymáhateľa manželovho dlhu, statkára Smirnova, sa rozpúta slovný a vzťahový súboj dvoch pohlaví, dvoch hraných póz a takmer rovnakých ľudských temperamentov. V stručne rozvedenej fabule sa v krátkom čase odohráva premena vzťahovej konfrontácie, ktorá dramaticky vyvrcholí Popovovej „urážkou“ Smirnova (nadávka Medved'), aby pokračovanie hádky vplyvom spodných tokov a potokov pudov a

vášni zmenilo svoj pôvodný azimut a cieľ. Kým slová hovoria jedno, telo si hudie svoje, A tento rozpor je zdrojom zrodienia sa iného vzťahu a záujmov postáv v ňom.

Benkova úprava textu sa nespolieha len na klasické škrty alebo krátenie replík, ale dopĺňa dialógy aj vlastnými humornými komickými vložkami. Krátkymi, ale i dlhšími. Tie dlhšie (verbálne fázované gagy), ako odbočky v niektorých výstupoch však aj uberajú na konzistentnosti súdržnosti situácie a vzťahového napätia. Nové verbálne vtipné extempore totiž postavám nepomáhali rozohrávať plastickejšie a invenčnejšie svoje charakterové premenlivosti. Ide tu teda o mieru únosnosti ich uplatňovania, čo platí aj o explicitných erotických narážkach, ktoré síce zrejme vyvolajú smiech istej kategórie publika, ale sú na úkor intelektuálnej úrovne textu, ktorý túto sféru naznačuje určite rafinovanejšie.

Narúšanie typologického stereotypu, ešte virtuóznejšie rozohrávanie partov Popovovej by z inscenácie pri takých kvalitných interpretoch ponúklo ešte hodnotnejší herecký koncert. Inscenačné rezervy sú ľahko odstrániteľné, napr. dramatickejšie vybudovanie, režijné akcentovanie dôležitých dramatických zlomov príbehu (nadávka „Medved“ a výzva na súboj). A dodať záveru predstavenia údernejšiu (možno i pozmenenú, ale provokujúcu) pointu.

Pytačky

Režisér možno v zmysle dvojdomosti témy jednoaktoviek, ale zrejme skôr z pragmatického dôvodu, vyriešil aj ich scénografiu v zmysle dvojitého využitia tých istých scénických kulís. Rôzne však pracoval s ich rozložením v priestore aj inak upravených strán panelov. Kým v Medveďovi sú panely rozložené v jednej horizontálnej línii, v Pytačkách s nimi rozohráva hĺbkovú priestorovú perspektívu. Použitie panelov v oboch aktovkách spája motív zrkadla. Malé zrkadlo nastavuje pravdivý obraz v Medveďovi Popovovej o manželovi, v prípade Pytačiek Benko postavil 6 panelových zrkadiel smerom do publika (v Levoči sa jeho zámer z technických dôvodov nenaplnil). Kým v Medveďovi je scénografia dekoratívna, ilustrujúca prostredie, v Pytačkách má ambíciu stať sa akčnou, významovo nosnou. Stalo sa tak až v samotnom závere vytvorením zrkadlovej „klietky“, ktorá uzatvára never ending story hádky medzi Nataliou Stepanovnou a Lomovom. V režijnom koncepte oboch jednoaktoviek použil režisér nápad vykukujúcich hláv postáv spoza paravánov (viď tiež v Benkovom Ženskom zákone so Šuňavou), ale tu mu dal inú funkciu – predstavovanie sa jednotlivých postáv.

Úprava textu, aj vďaka tomu, že samotný text buduje aj na repetícii situácie (ale gradujúcej), ponúka réžii bohatšiu škálu ich mizanscénického riešenia ako Medveď, obmedzila sa miera slovného extemporovania. Jednako sa objavili isté polopatistické narážky, ktoré porota vnímala ako sporné (zneli ako zbytočne lahodiace istým extrémistickým názorom). A režisér spolu so súborom určite nemali zámer priživovať tieto trendy. O to viac, že žijeme negatívne eskalované spoločensko-politické obdobie.

Text ponúkol hereckej trojici vítané obmeny charakterov postáv, iné interpretačné možnosti. Všetci traja interpreti túto výzvu aj plnokrvne zhodnotili. Najintenzívnejšie a strhujúco v postave Natálie Stepanovnej, ráznej, naturálnej a temperamentne erupzívnej. Aj oba mužské postavy vo svojich partoch presne a s gustom rovnocenne kontrovali Natálii svojimi výkonmi v konflikte, ktorý by ani nemusel byť, nebyť Volej lúčky, ale hlavne oných škriepno-tvrdohlavých (i majetníckych) pováh. Aj na tomto bojovom poli napokon „zvítazí“ príroda (teda nie Volia lúčka) v sprievode rozjarenej scénickej balalajkovej hudby.

V oboch jednoaktovkách použil režisér niekoľko efektných (scudzujúcich) nápadov, ktoré by sa možno dali repetovať zmysluplne aj častejšie: krátky stop-time postáv s následným spomaleným pohybom k pádu alebo vysvetlenie významu istého cudzieho slova, ktoré sa objavilo len raz v Pytačkách (a mohlo by aj v Medveďovi, napr.: pri slove mizanscéna etc.). Takéto extempore vystúpenie postáv z príbehu by možno ešte viac ozvláštnilo režijný koncept.

Divadlo RAMAGU má v súčasnosti naozaj kvalitný herecký súbor. Čechovove jednoaktovky sú preň vítanou príležitosťou pre ďalšie rozvíjanie interpretačných dimenzií.

DS Na skok Raslavice

A.P. Čechov – M. Bašista: Tri sestri (réžia: Martin Bašista)

Razantná úprava Troch sestier, ktorú pre jej charakter môžeme priradiť k úpravám „voľne na motívy“, sa sústredila principiálne len na postavy troch sestier Protazonových – Oľgu, Mášu a Irinu. Z ostatných postáv sa okrajovo verbálne načrtne príbeh brata Andreja a jeho ženy Nataši, v jednom výstupe aj Veršinina ako Amerikán Manik (v súvislosti s kľúčovou témou). Úprava obsahuje aj ďalšie zmeny – transponuje príbeh troch sestier do iného dobového, sociálno-kultúrneho i geografického pásma (slovenská dedina), z čoho

vyplývalo aj použitie raslavického nárečia, krojové kostýmovanie a rekvizity. Túžba odchodu sestier do Moskvy sa zmenila na odchod do Ameriky (v slovenskom historicko-ekonomickom kontexte opakovaný dobový jav).

Inscenácia zaujme svojím vlastným dramaturgicko-režijným prístupom ku klasickej predlohe. Konceptiou, ktorá je postavená na práci so štylizovanými výrazovými prostriedkami a presvedčivými interpretačnými výkonmi vo všetkých troch postavách (expresný záskok samotným režisérom v postave Iriny si v základnej línii udržal určený charakter postavy). Postavám sa dostalo výrazovej farebnosti v intenciách lyrického, komického až groteskného. Temporálny akcent plynutia času sa v inscenácii uplatňuje pohybovou repetíciou sestier – chodením v kruhu medzi jednotlivými výstupmi, opakovaným a nekonečným čistením zemiakov. Svetelný dizajn uzatvára na takmer prázdnom javisku s minimom scénických prvkov (3 stoličky, 3 kufre, 3 vedrá so zemiakmi) svet troch sestier do zväzujúceho, stiesneného priestoru ich mentálneho biotopu. Práca so svetelným dizajnom spolu s výberom a používaním scénickej hudobnej, spevnej i ruchovej zložky sa stali dôležitými emocionálnymi akcentmi pri vytváraní atmosféry jednotlivých výstupov, vzťahov, tlmočenia príbehu o snoch, ilúziách sestier konfrontovaných s (ne)schopnosťou prekročiť vlastné limity.

Transpozícia textu do nárečia so špecifickou slovnou zásobou v spojení s exponovaným temperamentom postáv i dynamikou situácií priniesla so sebou aj miestami kolízie so zrozumiteľnosťou slov. Tento problém sa však určite dá odstrániť. Rovnako ako doriešenie presnosti používania (načasovania) zvukových prvkov (kukučkové hodiny, výstrely) v inscenácií, resp. v predstaveniach.

Divadlo Na skok z Raslavíc potvrdilo aj v Levoči intenzívnu snahu tvoriť divadlo súčasných obsahov a vizuálnej pútavosti. Úroveň ich javiskovej výpovede má všetky predpoklady myšlienково i inscenačne zaujať.